

Скічко Ірина Олександрівна
студентка заочної форми навчання
групи 1-КМ-4 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:
Чижев Денис Анатолійович
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри конституційного права та
прав людини Національної академії
внутрішніх справ

ОСНОВНІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН ЩОДО СТРАТЕГІЧНОГО КУРСУ ДЕРЖАВИ НА НАБУТТЯ ПОВНОПРАВНОГО ЧЛЕНСТВА В ЄС ТА НАТО

Порівняно нещодавно, у 2019 році, Верховною Радою України у вигляді Закону було ухвалено зміни до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [1]. Потреба цих конституційних змін виникала тоді, коли в результаті ряду реформ наша держава відповідала критеріям членства в ЄС та НАТО і були на “порозі” цих організацій. Це природно й логічно. Всю важливість та значущість цих змін українці усвідомили ще більше, починаючи з 24 лютого 2022 року. Нині, у умовах дії воєнного стану та повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України ми щоденно усвідомлюємо важливість та цінність цих конституційних змін та вступу нашої держави до Європейського Союзу та приєднання до Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Також вступ до ЄС та НАТО як мету України зафіксовано в законах про національну безпеку та оборону і про засади внутрішньої та зовнішньої політики. Однак, внівши зміни до Основного Закону нашої держави ці положення набули ще більшої юридичної вагомості.

Законом України “Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в

Європейському Союзу та в Організації Північноатлантичного договору)» № 2680-VIII від 07.02.2019 року було доповнено текст преамбули Основного Закону держави положеннями, за якими «Верховна Рада України від імені Українського народу» приймала (28 червня 1996 р.) Конституцію України, «підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу та незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» (абзац п'ятий преамбули) [2]. Крім того, відповідно до ухвалених конституційних новел, до повноважень парламенту було віднесено «визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору» (п. 5 частини першої ст. 85), уряду доручалося забезпечення реалізації цього курсу (пункт 1-1 ст. 116), а безпосереднім «гарантом» усіх цих процесів має бути глава держави — Президент України [1; 2].

У Пояснювальній записці до даного Закону було визначено, що: «Прийняття Закону сприятиме реалізації європейського та євроатлантичного вибору через розширення та поглиблення співробітництва України з Європейським Союзом та Організацією Північноатлантичного договору аж до набуття повноправного членства, зміцненню національної безпеки нашої держави, матиме наслідком гарантію її суверенітету і територіальної цілісності» [3].

Дані зміни не визначають чітких дат чи кроків для вступу в ЄС та Північноатлантичний альянс. Однак у Законі чітко вказано про те, що євроатлантичний курс України є незворотним. А отже – будь-які спроби політиків змінити курс України у напрямку росії будуть трактуватися виключно як порушення Конституції України. Це було історичне рішення для України і спрямоване не на окремих особистостей чи політичні партії. Першочергово варто зазначити, що ці зміни стосуються держави України, європейської ідентичності, бажання нашого народу бути самодостатнім серед європейців.

Водночас, із Перехідних положень Конституції виключається пункт, який передбачає використання існуючих військових баз на території України для тимчасового перебування іноземних військових формувань на умовах оренди відповідно до міжнародних договорів [1]. Це було зроблено з метою того, щоб Конституція України формально не дозволяла перебування та розміщення в тимчасово окупованому Криму Чорноморському флоту росії.

Крім того, визначальним є те, що метою ухвалених конституційних змін визначалося «законодавче закріплення в Конституції України цивілізаційного вибору європейської ідентичності Українського народу», а безпосередніми шляхами досягнення останнього — набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

На превеликий жаль, за три роки «існування» конституційних положень, передбачених Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» практика їхнього застосування не була особливо помітною, не мала активного впровадження. Однак, все кардинально змінилося після 24 лютого 2022 року. Саме, вкрай складна та нестабільна ситуація, яка склалася в Україні в останні роки (повномасштабне військове вторгнення російських військ в Україну, активне ведення росією гібридної війни проти України з 2014 року, політичні репресії силових органів росії у тимчасово окупованому Криму, тощо) вимагали їхньої негайної та активної реалізації [4].

Реально оцінюючи практику реалізації конституційних положень в Україні органами державної влади тільки через те, що вони є «норми прямої дії», особливо коли цими ж приписами покладаються нові зобов'язання на органи державної влади, чекати від них підвищеної активності в цьому напрямку не приходиться.

У 2021 році Президент України Володимир Зеленський започаткував процес підписання декларацій про підтримку європейської перспективи України з окремими країнами ЄС у межах нової тактики зближення України з

Євросоюзом, що є активним впровадження конституційних змін. У таких деклараціях країнами ЄС декларувалося надання допомоги Україні у здобутті повноправного членства у ЄС, зокрема фіксувалася європейська перспектива України. Упродовж року Україна підписала такі декларації з 8 країнами ЄС [5].

І 28 лютого 2022 року, відбувалася ще одна історична для України подія, яка має прямий зв'язок із конституційними змінами, це те, що Президент України Володимир Зеленський підписав заявку на членство України в Європейському Союзі. 1 березня Європейський парламент переважною більшістю голосів (637 голосами «за», тільки 13 євродепутатів виступили «проти», 26 утрималися) затвердив резолюцію, яка рекомендує державам-членам ЄС працювати над наданням Україні статусу кандидата на вступ.

Статус України як реального кандидата у ЄС започаткує зміни міжнародних відносин у Центрально-Східній Європі. Сьогоднішня «сіра зона» безпеки між Заходом, з одного боку, і Росією, а також її сателітами Білоруссю та Вірменією з іншого, поступово стане значно меншою. Тільки остаточний вступ України до ЄС та НАТО нарешті сформує повну геополітичну структуру в цьому регіоні. Майбутня пропозиція щодо вступу України до ЄС визначила і закріпила б напрямок її майбутніх внутрішніх реформ (які доведеться частково переглядати, адаптуючи до нових реалій після 24 лютого) та зовнішньої політики. Визнання України дійсним кандидатом в члени ЄС насамперед стало б важливим моральним стимулом до таких складних трансформацій на фоні російської агресії. Для українців, які нині борються за існування своєї країни, демонстрація того, що шлях їхньої країни до майбутнього членства в ЄС тепер офіційно відкритий, був би надзвичайно корисний [5].

Після того, як 30 вересня “президент росії” підписав укази про «приєднання» до РФ чотирьох частково окупованих українських регіонів, президент України оголосив, що Україна подає заявку на вступ до НАТО у прискореному порядку. Рух України до членства в НАТО став не менш, а можливо, й більш нагальним пріоритетом для нашої держави, ніж членство в

ЄС, яке точно потребуватиме довшої роботи, адаптації законодавства, підготовки до об'єднання ринків тощо. Вступ до НАТО, що є політичним рішенням, в теорії може відбутися значно швидше. А суспільна підтримка вступу в Альянс нині б'є рекорди і стала ще однією з об'єднавчих ідей для українців.

Одним із пріоритетних напрямів безпекової політики України є розвиток конструктивного партнерства з НАТО. В його основі лежить протидія сучасним безпековим викликам і загрозам, а також досягнення Україною провідних стандартів розвитку та обороноздатності.

У перспективі вступ України до ЄС та НАТО усуне залишки штучно створеного Москвою прикордонного розподілу в Європі після розпаду СРСР та збалансує безпеку в Європі, додавши нові вмотивовані, навчені і спроможні оборонні сили. Це одразу стане вагомим практичним внеском з боку Києва, який додатково ревіталізує Північноатлантичний Альянс і може створити нові моделі відносин в його рамках, помітно посиливши східний фланг. Таким чином, вступ України до ЄС та НАТО і не «прогинання» перед погрозами Москви створить реальні основи для довгострокового миру в Європі. Країнам Заходу не варто їх боятися [6].

Отже, протягом останнього року можна побачити в активній дії конституційні зміни щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. На жаль, це відбувається в умовах війни. Також варто відмітити «підсилення» ролі Глави держави, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України в забезпеченні «незворотності європейського та євроатлантичного курсу» Української держави» шляхом підготовки документів та активної позиції щодо вступу до ЄС та НАТО. Крім цього, нам усім варто пам'ятати, що Європейська та євроатлантична інтеграція — це наполеглива щоденна законодавча та урядова робота, сукупність складних та важливих змін і реформ. Найголовніше, що може й має робити нині для цього Україна — проводити реформи, які перетворюватимуть її на

потужну, істинно європейську країну, яка буде дедалі ціннішою — в тому числі для структур, в які ми прагнемо вступити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України, 28. 06. 1996. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). Закон України // Відомості Верховної Ради, 2019, No 9, ст. 50.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)". URL: http://1.c1.gala.gov.ua/pI8/2^eB2/^eBrgoc4_1?p13511=64531/
4. Україна — ЄС: шлях до політичної асоціації. Київ: Центр Разумкова, 2021. С. 63.
5. Рада закріпила в Конституції курс України в НАТО та ЄС: що це означає. URL:
https://24tv.ua/zmini_do_konstitutsiyi_ukrayini_2019_kursu_v_yes_i_nato_rishennya_radi_n1108546
6. Чому Україна потрібна Євросоюзу і НАТО: нова конфігурація сил і шлях до миру. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-vstup-yes-grupnennnyaviyny/31901643.html>